

Chapter: 13

Q.1 दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून लिहा

2

- 1 भारतात लहान-मोठी अशी सहाशेच्यावर होती.
अ. राज्ये ब. संस्थाने क. खेडी ड. शहरे

Ans भारतात लहान-मोठी अशी सहाशेच्यावर संस्थाने होती.

- 2 जुनागड व काश्मीर या संस्थानांचा अपवाद वगळता सर्व संस्थाने भारतात विलीन झाली.
अ. औंध ब. वडोदरा क. झाशी ड. हैदराबाद

Ans जुनागड हैदराबाद व काश्मीर या संस्थानांचा अपवाद वगळता सर्व संस्थाने भारतात विलीन झाली.

Q.2 पुढील विधाने सकारण स्पष्ट करा.

6

- 1 भारत सरकारने निजामाविरुद्ध पोलिस कारवाई सुरू केली.

Ans i. 1947 च्या जुलैमध्ये हैदराबाद स्टेट काँग्रेसने हैदराबाद संस्थान भारतात विलीन करावे असा ठराव केला, मात्र निजामाने भारतविरोधी धोरण स्वीकारले.
ii. तो हैदराबाद संस्थान पाकिस्तानात विलीन करण्याच्या हालचाली करू लागला.
iii. निजामाचा सहकारी कासीम रझवी याने संस्थानातील प्रजेची मागणी धुडकावून लावण्यासाठी 'रझाकार' नावाची संघटन स्थापन केली.
iv. कासीम रझवी व त्याच्या साथीदारांनी हिंदू वरच नव्हे तर लोकशाहीवादी चळवळीला पाठिंबा देणाऱ्या मुस्लिमांवरही अत्याचार केले.
v. त्यामुळे सर्वत्र लोकमत भडकू लागले.
vi. निजामाशी सामोपचाराने बोलणी करण्याचा प्रयत्न भारत सरकार करत होते. परंतु निजाम दाद देत नव्हता.
vii. अखेरीस भारत सरकारने 13 सप्टेंबर 1948 रोजी निजामाविरुद्ध पोलिस कारवाई सुरू केली.

- 2 जुनागड भारतात विलीन झाले.

Ans i. जुनागड हे सौराष्ट्रातील एक संस्थान होते.
ii. तेथील प्रजेला भारतात सामील व्हायचे होते.
iii. जुनागड नवाब मात्र पाकिस्तानात सामील होण्याच्या विचारात होता.
iv. त्याच्या या निर्णयाला प्रजेने कसून विरोध केला. तेव्हा नवाब पाकिस्तानात निघून गेला.
v. त्यानंतर 1948 च्या फेब्रुवारीमध्ये जुनागड भारतात विलीन झाले.

- 3 भारतात सामील होण्याच्या करारावर हरिसिंगने स्वाक्षरी केली.

Ans i. काश्मीर संस्थानाचा राजा हरिसिंग याने स्वतंत्र राहण्याचे ठरवले होते.
ii. काश्मीर पाकिस्तानात सामील करण्याचा त्याचा मानस होता.
iii. यासाठी पाकिस्तान हरिसिंगवर दडपण आणू लागले.
iv. 1947 च्या ऑक्टोबरमध्ये पाकिस्तानच्या चिथावणीने सशस्त्र घुसखोरांनी काश्मीर हल्ला केला.
v. तेव्हा भारतात सामील होण्याच्या करारावर हरिसिंगाने स्वाक्षरी केली.

Q.3 पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

6

- 1 हैदराबाद मुक्तिसंग्रामातील स्वामी रामानंद तीर्थ यांचे योगदान स्पष्ट करा.

Ans i. 1938 मध्ये स्वामी रामानंद तीर्थ यांनी हैदराबाद स्टेट काँग्रेसची स्थापना केली.
ii. हैदराबाद स्टेट- काँग्रेसला मान्यता मिळवण्यासाठी व लोकशाही हक्कांसाठी लढा सुरू झाला.
iii. या लढ्याचे नेतृत्व स्वामी रामानंद तीर्थ या झुंजार सेनातीने केले.

- 2 संस्थानांच्या विलीनीकरणातील सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे योगदान स्पष्ट करा.

Ans i. भारत स्वतंत्र झाल्यावर संस्थानांच्या विलीनीकरणाचा प्रश्न सोडवण्यासाठी भारताचे तत्कालीन गृहमंत्री सरदार वल्लभभाई पटेल यांनी अतिशय मुत्सद्दीपणे मार्ग काढला.
ii. त्यांनी संस्थानिकांना विश्वासात घेऊन सर्वांना मान्य होईल असा 'सामीलनामा' तयार केला.
iii. भारतात सामील होणे संस्थानिकांच्या कसे हिताचे आहे हे सरदार पटेलानी संस्थानिकांना पटवून दिले.
iv. त्यांच्या या आवाहनाला संस्थानिकांनी चांगला प्रतिसाद दिला.

- v. जुनागड, हैदराबाद, व काश्मीर या संस्थानांचा अपवाद वगळता सर्व संस्थाने भारतात विलीन झाली.
- vi. संस्थानाचा विलीनीकरणाचा प्रश्न सरदार पटेलानी कणखर भूमिका घेऊन सोडविला.

